

Mintha csak »Hamlet« e kifakadását: »A rugás, mellyel méltatlanok bántalmazták a tűrő érdemet« — vette volna kiinduló pontul egy egész tragikai történet megfestésére.

Mert Coriolanus joggal szegül a szokás ellen, hogy miután tizenhét csatában kapott sebet a hazáért, kiálljon a forumra, sebeit mutogatni és koldulni a voksot, hogy konzulnak válasszák meg. Ma nem ily kaudiumi jármot vetnek-e az érdem, a tehetség nyakába? És mi, kik ezt látjuk, nem érzünk-e Coriolannal, ki nem akarja túrni a rugásokat? Neki az okosnak a butáktól, a vitéznek a gyáváktól kell koldulni a voksot. Ma nincs-e így? A tehetségtelen bírja a tehetségnek, a nem szakember a szakembernek.

Mert ritka szerencse az, hogy a költés magában elég legyen. Mellékes dolgok kellenek a lényeges előbbre vitelére: bókolás, nők körül forgolódás. Nem hiába mondja Bolingbroke, hogy úgy lett miniszter, hogy jól táncolt és úgy cseppent ki a miniszterségből, hogy náthás lett. A kitűnő oklevél nem szerez állomást, hanem az előszobázás. Ez igaz. Nem kell-e minden nagyratörő tehetségnél nyitott kérdésnek tekintenünk, vajjon miért is bukott el? Vétse az, ami éppen érdeme: nemes büszkesége, mely nem hivatkozik más protekcióra, csak érdemeire. Egy Coriolanus legyen megalkuvó, húnyász? Lám Caesar hízelgett a népnek és az újabb történelem azt a paradoxont tanítja, hogy az a Caesar, aki megbuktatta a szabadságot, demokrata volt, a hatvan összeesküvő pedig Brutusszal élén arisztokrata! Caesar cselszövő jellem, kinek mindezt a hatalom bírására kiaknázó szerepe már a Catilina-féle mozgalomban, még pedig igen alattomosan kezdődik. Ily egyén nem lehet tragikus és Shakespeare tragédiájának is Brutus a hőse, nem Caesar. Caesar valóban kevély, gőgös, mikor elérte a hatalmat. Coriolan is az, de nem úgy, mint Caesar. Ő neki ez az egyetlen természete, ő nem lehet más. A ő »kevélyisége« — mint az első polgár, persze nem dicséret, hanem gáncs céljából mondja róla — akkora mint érdeme.« Coriolanus nem gőgös a magához hasonló nemes jellemek közt a szenátusban (mint Caesar!), sőt alázatos. (Mol-

nár György szerint »Világostól Világosig« című könyvében Egressy Gábor kiválóan gőgös volt s így bűnösebbé tette Coriolánt. A nagy Egressynek a hagyomány szerint Coriolan hatalmas szerepe volt. Persze azt — miután Molnár nem említi — nehéz eldönteni, Egressy a szenátusban, a maga emberei közt is gőgös volt-e? Ez esetben hibázott volna. Maga Molnár az arisztokratákali jelenetekben feltűnően szelid volt.) Ő zord, mogorva ember, mint a legtöbb tehetség, mely csak dolgainak él. Ő mást is oly erősnek akar, mint maga s aki nem ilyen, azt megveti. Az életben látjuk, hogy ez kivált erős és nagyalakú embereknel rendes dolog. Coriolanus is ilyen. Hisz ő az erő, a vitézség tehetsége, ő nem vezéri tehetség. A kevély ember nézi, hallgatja, vajjon látja-e őt más. Coriolan szerénységében szinte elvonult, vad, de mily nemes! Kapott sebei fájnak — mondja — ha beszélnek róluk.

A tanácsülésből, hol ünnepelni akarják, megszökik. Mily jellemző, hogy a nép folyton gőgösnek mondja. Senki oly hamar és oly alaptalanul nem kerül a tudatlanok szemében gőg hírébe, mint a tehetséges ember.

Azonban nehogy okoskodásunk oda juttasson, mintha minden tehetség sorsa a tragikum volna, tisztázzuk Coriolanus tragikumát.

A tragikai hős jellemző vonása a szeretlen erős akarat. Ez kell minden tehetségnek, de nem mindet dönti bajba. Nem minden tehetség áll legyőzhetetlen akadályokkal szemben, amelyek az ember vérmérsékletét felfelkeltik és jellemét kihozzák sodrából. Coriolanus tragikuma, hogy nem nyugszik bele a létezőbe. Midőn végre consullá választják s a voks kérésén teljes büszkeségét megmentette, szembe száll a tribunokkal s a tribuni hatalom eltörlését emlegeti. A gabonakiosztási mizériáknak vége és ő újra szóba hozza. Ez dönti bajba. De mily igaz ez! Nem ilyen az élet? Nem meggondolatlanság-e szülője minden tragikumnak? És nincs-e oka minden meggondolatlanságnak? Nem Volumnia-e Coriolanus rossz szelleme, mint lady Macbeth? Nem látjuk-e az életben, hogy rendszeren éppen a békítő kísérletek alkalmával hiúsul meg a béke, mert a bocsánatot adandó fél ritkán nagylelkű, hanem